

Сигнали и системи (19E042СИС)

Школска 2023/2024. година

Предмет се држи на одсеку за електронику и дигиталне системе. Истоимени предмети на другим одсецима имају другачије шифре и одвојене испите. Номинални фонд часова је 3+2+0,5 у четвртом семестру (предавања + вежбе на табли + лабораторијске вежбе). Предмет носи 6 ЕСПБ бодова.

Потребно предзнање које студенти треба да поседују обухвата и разумевање рада, способност анализе и синтезе електричних кола на бази елементарних компоненти као што су операциони појачавач, индуктивни и идеални трансформатор, контролисани генератори, идеална диода и основна логичка кола. Материјали са вежбање, доступни на веб страници Предмета, обухватају и (i) актуелне збирке задатака и (ii) задатке са претходних колоквијума и испита, а нарочито из претходне школске године.

Настава се одржава редовно, према распореду истакнутом на студентским сервисима. Студенти имају могућност да се придруже одговарајућој групи на платформи *Microsoft Teams* помоћу [линка](#), за комуникацију са предметним наставником; односно Discord групи помоћу [линка](#), за комуникацију са предметним сарадницима.

Веб сајт предмета је <http://tnt.etf.rs/~oe2sis>.

Наставници и сарадници

- др Милан Поњавић, редовни професор (соба П-21), milan@el.etf.rs – *предавања*
- Данило Ђокић, асистент (соба 102г), djokicd@etf.rs – *рачунске вежбе*
- Андреј Шавикин, асистент (соба 902), sava@etf.rs
- Харис Туркмановић, асистент (соба 102д), haris@etf.rs
- Никола Петровић, асистент (соба 102г), p.z.nikola@etf.rs

1 Програм предмета

1. Увод у сигнале и системе

Врсте сигнала

2. Временски континуални сигнали

Врсте временски континуалних сигнала, Елементарни временски континуални сигнали, Скалирање амплитуде (појачање), Померај у времену, Скалирање временске осе, Вишеструке трансформације сигнала, Диференцирање и интеграција, Комбинације сигнала, Парни и непарни сигнали, Континуални периодични сигнали

3. Временски дискретни сигнали

Дискретизација и врсте временски дискретних сигнала, Елементарни временски дискретни сигнали, Скалирање амплитуде (појачање), Померај у времену, Скалирање временске осе, Диференце и акумулације дискретних сигнала, Комбинације сигнала, Парни и непарни дискретни сигнали, Периодичност дискретних сигнала, Енергија и снага сигнала

4. Анализа континуалних и дискретних система у временском домену

Основне карактеристике система, Хомогеност система, Адитивност система, Линеарни системи, Временска инваријантност (непроменљивост) система, Стабилност система, Каузалност система, Системи са и без меморије, Нелинеарни системи, Инвертибилност система, Линеарни временски непроменљиви системи, Конволуција временски дискретних сигнала, Конволуција временски континуалних сигнала, Особине конволуције, Импулсни одзив, Опис система помоћу линеарних диференцијалних/диференцијалних једначина. Одзив на почетне услове услове. Одзив на побуду. Прелазни и устаљени одзив. Потпуни одзив. Повезивање система, Стабилност линеарних временски непроменљивих система, Представљање система помоћу блок дијаграма

5. Развој континуалних сигнала у Фуријеове редове

Фуријеов ред у комплексном облику за временски континуалне сигнале, Фуријеов ред у тригонометријском облику за временски континуалне сигнале, Особине Фуријеових редова временски континуалних сигнала

6. Фуријеова трансформација континуалних сигнала

Фуријеова трансформација временски континуалних сигнала, Услови егзистенције Фуријеове трансформације, Генерализована Фуријеова трансформација, Особине Фуријеове трансформације временски континуалних сигнала, Везе Фуријеове трансформације и Фуријеових редова

7. Развој дискретних сигнала у Фуријеове редове

Фуријеов ред у комплексном облику за временски дискретне сигнале, Особине Фуријеових редова временски дискретних сигнала, Одређивање одзива дискретног линеарног система на дискретну периодичну побуду

8. Фуријеова трансформација дискретних сигнала

Фуријеова трансформација аperiodичних временски дискретних сигнала, Фуријеова трансформација периодичних временски дискретних сигнала, Особине Фуријеове трансформације временски дискретних сигнала, Везе Фуријеове трансформације и Фуријеових редова дискретних сигнала

9. Анализа система у фреквенцијском домену

Фреквенцијска карактеристика (функција преноса) континуалног система, Повезивање подсистема, Логаритамско представљање амплитудске карактеристике, Бодеови дијаграми, Фреквенцијска карактеристика (функција преноса) дискретног система, Идеалне фреквенцијске карактеристике система

10. Дискретизација континуалних сигнала

Реално и идеално одабирање временски континуалног сигнала, Реконструкција континуалног сигнала из одбирака, Теорема одабирања, Временски ограничени и фреквенцијски ограничени сигнали, Реално одабирање и реконструкција сигнала, Везе између различитих Фуријеових метода разлагања сигнала, Дискретна Фуријеова трансформација

11. Лапласова трансформација

Дефиниција Лапласове трансформације, Билатерална и унилатерална Лапласова трансформација, Особине Лапласове трансформације, Области конвергенције, Решавање једне класе интегро-диференцијалних једначина помоћу Лапласове трансформације, Функција преноса линеарног система, Израчунавање инверзне Лапласове трансформације, Стабилност система, Одзив линеарних континуалних система на произвољну побуду

12. Z трансформација

Дефиниција Z трансформације, Билатерална и унилатерална Z трансформација, Особине Z трансформације, Области конвергенције, Решавање сума и диференцијалних једначина помоћу Z трансформације, Функција преноса линеарног временски непроменљивог дискретног система, Израчунавање инверзне Z трансформације, Стабилност дискретних система, Веза између Лапласове и Z трансформације, Типичне конфигурације линеарних дискретних система, Одзив линеарних дискретних система на произвољну побуду.

2 Литература

- (1) М. Поповић, „Сигнали и системи“, Академска мисао, Београд, 2006.
- (2) М. Поњавић, А. Лекић, „Сигнали и системи“, Доступна на веб сајту предмета
- (3) Д. Ђокић, „Сигнали и системи у инжењерству“, радна верзија, доступна на веб сајту предмета
- (4) А. Oppenheim, А. Willsky, S. Nawab, „Signals and Systems“, Prentice Hall, 1997.
- (5) С. Phillips, J. Paar, Е. Riskin, „Signals, Systems, and Transforms“, Prentice Hall, 2003.
- (6) М. Roberts, „Signals and Systems“, McGrawHill, 2004.

3 Оцењивање

Оцена се формира на основу два **колоквијума**, и две **лабораторијске вежбе**. Први колоквијум се организује у току семестра, а други колоквијум и надокнаде првог колоквијума се организују у испитном року.

Колоквијуми су писмени. Први колквијум и други колоквијум састављени су од по три теоријска питања (укупно 50 поена) и по два задатка (укупно 50 поена). Градиво првог колоквијума покрива део градива покривен закључно са наставном седмицом у којој се организује. Други колоквијум покрива остатак градива. Оквирни план рада истакнут је у одељку План настав). Колоквијуми се добијају на формулару формата А3 а студент треба да понесе и једну испитну вежбанку. Задаци се раде **искључиво** у вежбанци. Теоријска питања се раде на формулару уписивањем коначног одговора у одговарајуће кућице, а бодују се **само** тачно одговорена питања (за евентуалну припрему одговора на питања може се користити и вежбанка, тај део рада се не прегледа). Кандидат **може** да понесе и одштампан лист са таблицама доступан на сајту предмета. Поред тога, студент **може** да понесе један својеручно једнострано исписан лист А4 формата са садржајем по жељи – ово се сматра за дозвољену **литературу** на испиту. Употреба непрограмабилних калкулатора је дозвољена.

У току семестра постоје две лабораторијске вежбе, свака по 5 поена. Лабораторијске вежбе нису услов за излазак на испит.

У току семестра организује се Први колоквијум који траје 150 минута.

У **сваком** испитном року могу се полагати први колоквијум, други колоквијум, или и први и други колоквијум. Сва од одабраних опција за полагање ради се 180 минута. Приликом формирања оцене, у обир се узимају **максимум** поена остваренх на првом колоквијуму, и **максимум** поена остваренх на другом колоквијуму.

Укупан број поена рачуна се на основу укупног броја поена оствареног на првом колоквијуму ($K_1 \leq 100$), другом колоквијуму ($K_2 \leq 100$), и лабораторијским вежбама ($ЛВ \leq 10$). Укупан број поена је збир поена са лабораторијских вежби и пондерисаног броја поена на колоквијумима.

$$\text{Поени} = 0,9 \cdot \frac{K_1 + K_2}{2} + ЛВ. \quad (1)$$

Оцена се онда формира на основу тако сабраних поена према табlici:

Поени	0–50	51–60	61–70	71–80	81–90	91–100
Оцена	5	6	7	8	9	10

4 Остале напомене

Од студената се очекује разумевање теорије кроз примену на једноставне проблеме, разумевање **смисла** и **сврхе** појмова и техника које се обрађују кроз курс. Као задатак или питање може да се појави и извођење теорема. Теорема која није извођена на часовима, било да постоји или не постоји у уџбенику/збирци, може да се појави на испиту у форми задатка или питања, уколико се на основу осталих теорема са овог курса или курсева из математике са прве и друге године може извести у разумном времену. У обзир долазе све теме рађене на предавањима или вежбама. Теме из уџбеника које нису рађене не долазе на испит. Приликом вежбања задатака обратити пажњу на интеграцију и повезивање различитих резона који су илустровани у задацима¹. Обратити пажњу на суштинске разлике континуалних и дискретних сигнала, као што је на пример периодичност, али и апроксимацију једних система другим, као што је пример приближног рачунање суме помоћу интеграла и обрнуто

Свако потпуно тачно решење, поткрепљено одговарајућим поступком, се признаје независно од примењеног поступка. Делимично тачна решења се оцењују. Тачан резултат без одговарајућег поступка се неће признати. Такође, грешке у поступку које је могуће уочити на основу нелогичности крајњег резултата, односно које мењају смисао задатка, не могу се третирати као отклоњиве. Евентуално исправан поступак у таквим случајевима се не мора признати, ствар је процене наставника и не може бити предмет приговора.

Предметни наставници и сарадници задржавају право да на колоквијумима, у ограниченој мери, задају питања и задатке који захтевају синтезу знања из различитих области овог предмета, као и других предмета Катедре за електронику који су предвиђени програмом друге године основних студија.

¹На пример интеграција у парним границама сигнала, своди се на интеграцију само његовог парног дела, па је погодније декомпоновати сигнал на парни и непарни део. Дуги пример је задатак 1.5с који има примену свуда где се рачуна енергија или снага.

5 Оријентациони план наставе*

Рбр.**	Предавања	Рачунске вежбе
1	Увод у сигнале и системе класификација сигнала	Увод, Преглед потребног предзнања, Операциони појачавач Идеални трансформатор, калем, кондензатор, Диференцијалне и диференце једначине, Круто тело, опруга, амортизер
2	Трансформација сигнала, Периодичност, снага, и енергија сигнала, Континуални системи	Континуални и дискретни сигнали, континуални делта импулс и Хевисајдова одскочна функција, Парност, периодичност, енергија и снага сигнала
3	Дискретни системи, оператори дискретних и континуалних система	Особине система, Линеарност, меморија, временска инваријантност, каузалност, представљање блок дијаграмом, оператори, стабилност и критеријуми стабилности
4	Континуални LTI системи, конволуција	Континуални LTI системи, одређивање импулсног одзива континуалног система, Стабилност континуалних система
5	Дискретни LTI системи, конволуција, стабилност каузалних система,	Дискретни LTI системи Линеарност, меморија, временска инваријантност, каузалност, представљање блок дијаграмом, стабилност и критеријуми стабилности, одређивање импулсног одзива дискретног система, Стабилност дискретног система
6	Ортогонални развоји, увод у Фуријеове редове	Фуријеов ред континуалног сигнала, одређивање реда по дефиницији, Парсевалова теорема,
7	Развој у Фуријеове редове	Фуријеов ред континуалног сигнала, наставак.
8	Развој у Фуријеове редове, наставак.	Фуријеов ред дискретног сигнала Одређивање хармонијског садржаја датог сигнала
ПРВИ КОЛОКВИЈУМ		27. април
9	Фуријеова трансформација континуалног сигнала	Фуријеова трансформација континуалног сигнала, Лапласова трансформација, одређивање трансформације по дефиницији и применом особина, Парсевалова теорема
10	Фуријеова трансформација дискретног сигнала	Фуријеова трансформација дискретног сигнала
11	Веза Фуријеовог реда и трансформације, Z -трансформација	Z -трансформација решавање диференцијалних и система диференцијалних једначина, одређивање одзива дискретног система, стабилност
12	Одабирање и реконструкција сигнала	Одабирање и реконструкција сигнала, S/N кола, T/N кола
13	Одабирање и реконструкција сигнала, наставак Билатерална Лапласова и Z трансформација	Сложени задаци, припрема испита
ИСПИТ (НАДОКНАДА ПРВОГ И/ИЛИ ДРУГИ КОЛОКВИЈУМ)		у испитном року

*Предметни наставници и сарадници задржавају право измене плана наставе као и програма колоквијума у току семестра.

**Наведени редни бројеви одговарају редним бројевима наставних седмица у календару наставе на сајту ЕТФ.